

Výběr pěti nejvýznamnějších publikací

1. Smetáková, I., Viktorova, I., Pavlas Martanova, V., Pachova, A., Francova, V., & Stech, S. (2019). Teachers between job satisfaction and burnout syndrome: What makes difference in Czech elementary schools. *Frontiers in Psychology*, 10, Article 2287. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.02287>

Tuto studii považuji za jeden z hlavních výstupů své dlouhodobé výzkumné linie zaměřené na psychickou náročnost učitelské profese. Vychází z rozsáhlého výzkumu českých vyučujících základních škol, který byl podpořený Grantovou agenturou ČR. Článek se soustředí nejen na míru syndromu vyhoření, ale především na faktory, které mohou vysvětlovat rozdíly v jeho rozvoji. Pozornost jsme věnovali zejména pracovní spokojenosti, profesní self-efficacy, copingovým strategiím a sociální opoře.

Podstatným přínosem studie je proto posun od otázky, co vyučující zatěžuje, k otázce, jaké psychologické a profesní zdroje jim umožňují náročnost učitelské profese zvládat. Článek na tomto základě navrhuje model protektivních faktorů ve vztahu k učitelskému vyhoření.

Na výsledky této studie bezprostředně navázal náš další výzkum profesní self-efficacy, vztahů v pedagogických sborech a kolegiálního sdílení profesních zkušeností. Postupně se tak moje pozornost přesunula od individuálních charakteristik vyučujících k sociálním a institucionálním podmínkám jejich profesního fungování. Práci považuji za významnou také proto, že se jí podařilo téma českého učitelství zasadit do mezinárodní psychologické diskuse. Z mých publikací evidovaných ve Web of Science má v současnosti nejvyšší citační ohlas.

2. Smetáková, I. (2016). *Genderové představy a vztahy: Sociální a kognitivní aspekty vývoje maskulinity a femininity v průběhu základní školy*. Sociologické nakladatelství (SLON).

Monografie představuje syntézu mého dlouhodobého výzkumu genderové socializace ve škole. Vycházím v ní z předpokladu, že gender nelze redukovat na stabilní charakteristiku jednotlivce ani na jednoduché rozdíly mezi dívkami a chlapci. Sleduji, jak se genderové představy, sebepojetí a vztahy utvářejí v průběhu základní školy v interakci individuálních psychologických procesů se sociálními očekáváními, vrstevnickými vztahy a školním prostředím. Podstatné pro mě bylo propojení kognitivní roviny genderových stereotypů a sebepojetí se sociální rovinou vztahů a každodenních školních zkušeností.

Knihu považuji za důležitou také z hlediska dalšího vývoje svého výzkumu. Studium genderových rozdílů mě postupně přivedlo k obecnější otázce, jak škola zachází s rozdíly mezi studujícími: které charakteristiky zvýznamňuje, jaká očekávání s nimi spojuje a za jakých okolností se rozdílnost může proměňovat ve vzdělávací nerovnost. Z původního zaměření na gender se proto moje práce rozšířila k sociální identitě, LGBT+ tématům, inkluzi a v posledních letech k obecnějšímu studiu žákovské diverzity a její pedagogické rozpoznatelnosti. Monografie tak pro mě představuje důležitý teoretický základ této celé výzkumné linie.

Kniha byla předložena jako habilitační spis. Je využívána jako povinný zdroj k přípravě na přijímací i státní závěrečné zkoušky na FHS UK. V současné době se chystá druhé vydání.

3. Vondrová, N., Havlíčková, R., Hirschová, M., Chvál, M., Novotná, J., Páchová, A., Smetáčková, I., Šmejkalová, M., & Tůmová, V. (2019). *Matematická slovní úloha: Mezi matematikou, jazykem a psychologií*. Univerzita Karlova, Nakladatelství Karolinum.

Tuto monografii jsem vybrala jako reprezentativní výstup své výzkumné linie zaměřené na psychologické podmínky školního učení. Vznikla v interdisciplinárním týmu reprezentujícím didaktiku matematiky, lingvistiku, didaktiku českého jazyka a psychologii. Jejím východiskem bylo pojetí matematické slovní úlohy jako specifického textového a problémového útvaru. Rozsáhlý empirický výzkum umožnil analyzovat různé vlastnosti slovních úloh a obtíže, s nimiž se při jejich řešení žáci a žákyně setkávají.

Z psychologického hlediska pro mě byla práce důležitá především tím, že ukázala limity vysvětlování školního výkonu pouze prostřednictvím schopností nebo zvládnutí matematických operací. Úspěšné řešení vyžaduje souhru porozumění textu, vytvoření reprezentace problémové situace, matematického modelování a kontroly smysluplnosti postupu a výsledku. Tato zkušenost mě dále vedla ke studiu matematické self-efficacy, sebehodnocení a metakognice. Monografii proto chápu jako důležitý krok v posunu mého výzkumu od výsledku učení k samotnému procesu učení a k psychologickým mechanismům, které jej podporují nebo komplikují.

Publikace je zároveň výsledkem dlouhodobě rozvíjené interdisciplinární spolupráce s týmem Katedry matematiky a didaktiky matematiky Pedagogické fakulty UK. Navázala na předcházející společný výzkum kritických míst v učivu matematiky, který postupně otevřel otázku role jazykového porozumění a dalších psychologických procesů v matematickém učení. Výzkum slovních úloh se následně stal východiskem pro aplikačně orientovaný projekt zaměřený na vývoj a ověřování integrovaného jazykově-matematického přístupu k jejich výuce. Monografie tak není izolovaným výstupem, ale představuje jednu z etap dlouhodobého interdisciplinárního výzkumného programu propojujícího pedagogickou psychologii, didaktiku matematiky a lingvistiku.

4. Štech, S., & Smetáčková, I. (2023). Teacher and parental views on inclusive education policy lending in the Czech Republic. *European Journal of Education*, 58(2), 233–244.
<https://doi.org/10.1111/ejed.12557>

Studii jsem vybrala proto, že reprezentuje můj zájem o inkluzivní vzdělávání a současně propojuje psychologickou perspektivu s analýzou širších institucionálních podmínek školství. Článek se věnuje české reformě inkluzivního vzdělávání a tomu, jak její principy přijímají a interpretují dvě významné skupiny aktérů – vyučující a rodiče. Ukazuje, že implementaci vzdělávací politiky nelze chápat jako prosté převzetí formálních pravidel. Nové principy jsou interpretovány prostřednictvím dosavadních zkušeností a představ o tom, jak má škola fungovat.

Právě toto propojení individuální a institucionální úrovně považuji za důležité pro své další výzkumné směřování. Postoje vyučujících k heterogenitě či inkluzi nevnímám pouze jako jejich individuální psychologickou charakteristiku. Vznikají a projevují se v konkrétním školském systému, v podmínkách školy a ve vztahu k dostupným profesním zdrojům. Studie tak představuje důležitý mezistupeň mezi mými staršími výzkumy genderových stereotypů a současným výzkumem toho, jak vyučující rozpoznávají a interpretují žákovskou diverzitu a jaké podmínky jim umožňují s ní pedagogicky pracovat. Publikace vyšla v *European Journal of Education*, v mém publikačním přehledu je vedena jako článek ve WoS D1 dle AIS.

5. Pitoňák, M., Fric, K., & Smetáčková, I. (2025). Recognizing diversity in Czech classrooms: Teachers' perceptions and (un)certainity. *Moravian Geographical Reports*, 33(4), 264–278. <https://doi.org/10.2478/mgr-2025-0021>

Tento článek jsem vybrala jako reprezentaci svého současného výzkumu žákovské diverzity, konkrétně se jedná o výzkum *School4All* podpořený Grantovou agenturou ČR. Na datech od 701 třídních vyučujících základních a středních škol jsme sledovali, jaké formy diverzity ve svých třídách rozpoznávají a s jakou jistotou jejich přítomnost posuzují. Zahrnuli jsme přitom jak charakteristiky relativně snadno pozorovatelné nebo institucionálně zachycené, tak charakteristiky méně viditelné, potenciálně skrývané nebo stigmatizované. Výsledky ukázaly výrazné rozdíly v míře nejistoty; ta byla vyšší zejména u sexuální orientace a genderové identity. Studie současně ukázala souvislost mezi rozpoznáváním diverzity, sociálními normami, stigmatizací a lokálním kontextem.

Za hlavní přínos práce považuji přesun pozornosti od otázky „Kdo ve třídě je?“ k otázce „Co z existující žákovské diverzity vyučující vůbec mohou a dokážou rozpoznat?“ Přítomnost určité charakteristiky totiž sama o sobě neznamená, že je pro vyučující dostupná, stejně jako její rozpoznání ještě neznamená, že je správně interpretována. Tato studie se proto stala východiskem našeho současného konceptu pedagogické rozpoznatelnosti diverzity a navazujícího RSI modelu, v němž rozlišujeme rozpoznatelnost, sankční potenciál a institucionální ukotvenost. Právě zde se podle mě nejvýrazněji propojují moje dřívější výzkumné linie – psychologie genderu a sociální identity, inkluze a profesní fungování vyučujících – do obecnější otázky, jak se diverzita prostřednictvím pedagogické percepce, interpretace a rozhodování může promítat do rovných či nerovných příležitostí k učení. Publikovaná studie přitom sama ještě RSI model neformuluje; ten je výsledkem navazující práce. Z publikované studie však vyplývají aplikační výstupy v podobě doporučení k učitelské autodiagnostice, která jsou přijata k publikaci v profesně orientovaném časopise *Školní poradenství v praxi*.